
Angoli salienti, angoli rientranti e linee rette. La descrizione geo-cartografica del Parco Naturale Regionale di Porto Conte nei Processi verbali e nel Sommarione dei beni rurali del Comune di Alghero

Marina Sechi Nuvole

L'Alguer: Edicions de l'Alguer: Azienda Speciale Parco di Porto Conte, 2022. 215 p. (Biblioteca del Parco)
ISBN 978-88-99504-49-6

JOSEP M. PANAREDA CLOPÉS

Institut d'Estudis Catalans
jmpanareda@gmail.com

L'anàlisi de documents cartogràfics antics ofereix noves perspectives en el coneixement de les transformacions territorials des de plantejaments diferents, com els canvis en l'ús i ocupació del territori, les relacions entre els sistemes naturals i les activitats humanes, les crisis socials, l'evolució de les comunicacions i la toponímia, a més de les modificacions del paisatge natural, en especial en relació amb el relleu, la xarxa fluvial i la cobertura vegetal.

El llibre *Angoli salienti, angoli rientranti e linee rette*, de Marina Sechi Nuvole, n'és un bon exemple. A partir de la presentació i contextualització de diversos documents textuais i cartogràfics a gran escala, ens aporta una descripció molt detallada de l'organització territorial i dels usos de mitjan segle XIX del territori actual del Parc Natural Regional de Porto Conte (Alguer, Sardenya).

Marina Sechi és geògrafa, professora de geografia a la Universitat de Sàsser (Sardenya), coordinadora científica de projectes i seminaris educatius sobre cultura local i toponímia abans de la unificació d'Itàlia a diverses subregions del nord de Sardenya, membre de la Comissió de Toponímia del Municipi de Sàsser i coordinadora del grup de treball Toponomàstica de la Ciutat i del Territori de l'Alguer. Ha publicat diversos llibres i articles sobre el paisatge, la cartografia i el cadastre. El llibre ressenyat no deixa de ser un compendi dels seus rellevants treballs arxivístics i interpretatius de l'entorn de l'Alguer.

El llibre és encapçalat per un prefaci de Mariano Mariani, director del Parc Natural Regional de Porto Conte, i per una presentació de Raimondo Tilloca, president del Parc Natural Regional de Porto Conte i de l'Àrea Marina Protegida Capo Caccia Isola Piana, persones molt adients i que ens introdueixen còmodament a la temàtica del llibre. Ens donen a conèixer els trets

essencials dels continguts tot indicant-nos el nom dels documents principals que Marina Sechi utilitza. Amb aquest prefaci, el lector ja s'assabenta de què tracta el llibre, més enllà dels elogis del treball fet i de la utilitat científica i social.

El cos del llibre consta de cinc parts: l'exposició dels documents amb la bibliografia bàsica (p. 9-80), notes (p. 81-122), annexos (p. 123-140), cartografia (p. 141-189) i índexs (p. 195-215).

La primera part porta com a títol el mateix del llibre, inclòs el subtítol. Comença amb la justificació del treball. Afirmar que la cartografia i els documents consultats (*processi verbali di delimitazione dei territori i sommarioni dei beni rurali*) són instruments geoarxivístics que permeten investigar i conèixer les transformacions ambientals i territorials que han estat fruit d'actuacions antigues i avaluar-ne críticament la dinàmica evolutiva. Defensa la importància dels estudis arxivístics per a entendre l'economia, la cultura i el paisatge dels avantpassats, sobretot a escala local. Insisteix en els aspectes toponímics l'origen dels quals sovint és desconegut per la població actual.

Els primers documents comentats són la *Carta real* del 26 de febrer de 1839 i el *Regolamento per la ripartizione dei terreni* del 15 de març de 1839, que tenen com a objectiu millorar l'agricultura. S'hi donen les pautes per a l'elaboració del cadastre. Hi és prioritària la delimitació de les parcel·les, el tipus de propietat i el seu valor o categoria. Els treballs de triangulació permeten elaborar topografies força precises a diferents escales i la simbologia en la representació del relleu fa possible una representació més comunicativa. En un territori litoral tan abrupte calen mesures de posicionament molt precises, com també la fondària del fons marí proper a la costa. Les descripcions dels punts de referència, l'accessibilitat, les construccions i els usos constitueixen una informació de base de gran importància per a conèixer els canvis esdevinguts a mitjan segle XIX.

Marina Sechi comenta les dificultats per a obtenir tota aquesta informació i els canvis proposats per a millorar la informació obtinguda. Són els agrimensors amb els seus ajudants els qui efectuen les tasques de recollida d'informació que fou aplegada en els *processi verbali di delimitazione*. En el llibre es reproduïxen els resultats del territori de l'Alguer. Se segueix un itinerari en el qual s'estableixen punts numerats que serveixen per a obtenir la informació corresponent (per on seguir, distàncies, presència de construccions i estat, topònims, tipus de propietat i aprofitaments, construccions, etc.).

L'autora adjunta tres taules amb dades obtingudes referents al municipi de l'Alguer durant la campanya de 1847. En la primera hi ha informació sobre el nom dels diferents sectors establerts, la superfície i el tipus de terreny de cadascun en relació amb la seva utilitat. En la segona i tercera es presenten respectivament els càlculs provisionals i definitius amb dades més detallades segons els punts d'observació dels itineraris.

En la segona part s'inclouen els textos de les 121 notes consignades en la primera part. Es tracta d'anotacions i referències textuais relativament extenses que complementen el text principal.

Tanmateix, es tracta d'una informació bàsica per a entendre l'aportació geocartogràfica de Marina Sechi.

La tercera part conté dos annexos extensos amb les dades detallades obtingudes per parcel·la, com el nom del propietari, l'indret on es localitza, la qualitat agrícola, la superfície, el valor cadastral i observacions.

La quarta part consisteix en la presentació de mapes (ben reproduïts i en color) corresponents al territori de l'Alguer a escales diferents. Les figures 4a i 4b corresponen a fragments cartogràfics a escala 1:10.000. Les figures 5 i 6 són fulls del *Portolano dell'isola di Sardegna*. La figura 7 és el *Foglio d'unione del Comune di Alghero* a escala 1:50.000 amb l'esquema de la divisió de quaranta-set fulls cartogràfics. Les nou figures següents (de la 8 a la 16) corresponen a fulls d'aixecaments cartogràfics a escala 1:5.000. Les figures 17 i 18 inclouen fulls cartogràfics a escala 1:20.000. De la figura 19 a la 22 hi ha fulls semblants però sense indicació de l'escala. Les figures 23 i 24 corresponen a mapes més antics, el primer de 1742 i el segon, de 1360. Finalment, les figures 25-27 són reproduccions d'un document en el qual el rei atorga privilegis a la vila de l'Alguer.

La cinquena i última part del llibre inclou elements per a facilitar la lectura o consulta del llibre: abreviatures emprades, índex d'entitats civils i religioses referenciades, índex onomàstic, índex toponomàstic i finalment l'índex del llibre.

L'interès del llibre de Marina Sechi és múltiple. Ofereix una descripció geocartogràfica molt acurada de l'Alguer, i de manera especial del Parc Natural Regional de Porto Conte, i alhora aporta nombroses informacions que ha de servir de base per a futures recerques.